

Tóth István György

Tárki Zrt.

Gazdaság, politika, társadalmi kohézió

Vázlat

Egy kis elméleti háttér..

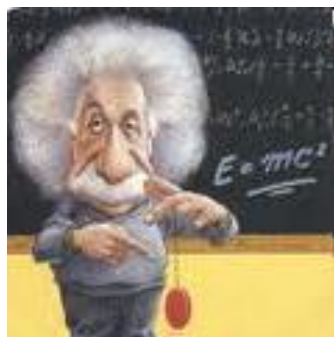
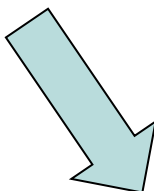
Mi értelme van a társadalmi kohézióknak?

Hogy is állunk?

Hogy jutottunk ide?

... és most?

Elméleti háttér

Gondolati hagyomány, elméleti iskolák: a gazdasági prosperitás alapvető feltételeit a társadalmi tényezők erősen befolyásolják

- **A gazdaság társadalmi beágyazottsága**

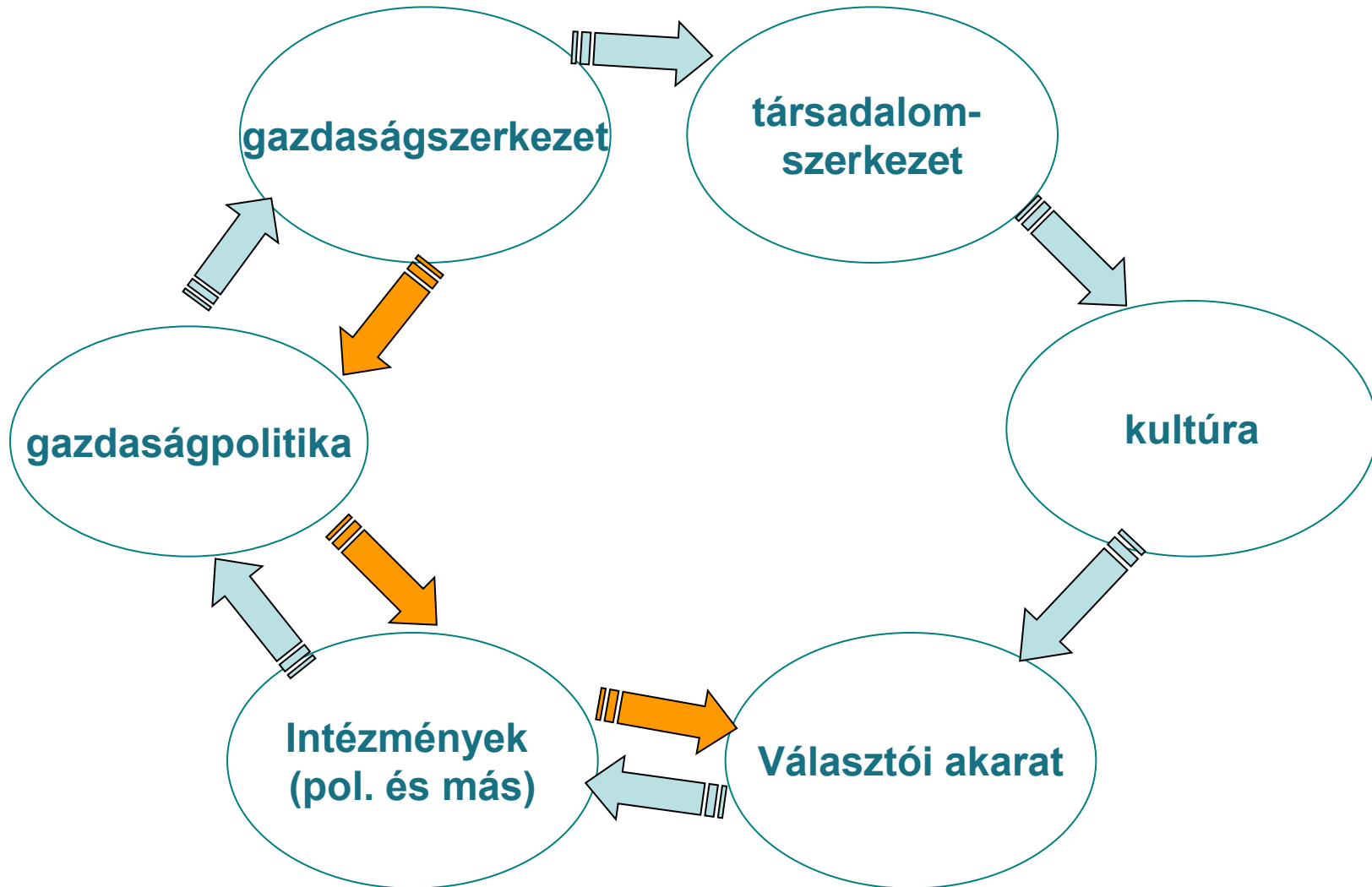
- **A politika- (és politikus)-választás egy kereslet-kínálati folyamat**

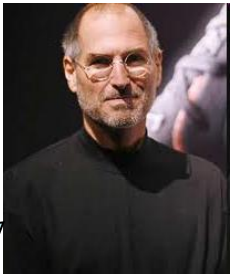
- **Rossz vágányról jóra a társadalmi közeget tekintetbe vevő intézményi reformokkal lehet átjutni**

A kultúra, az intézmények elemei a növekedési potenciálnak ....

... és annak, hogy a végén milyen kapitalizmus formálódik ki az országban ...

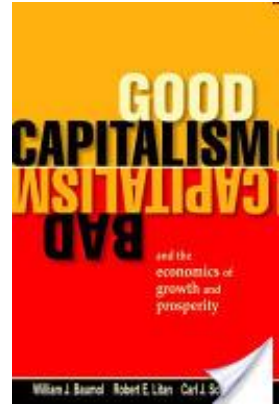

Állam-

Vállalkozói

Oligarchikus

Nagyvállalati

William J. Baumol, Robert E. Litan, Carl J. Schramm: Good Capitalism, Bad Capitalism, and the Economics of Growth and Prosperity Yale UP, 2007

"Good Capitalism, Bad Capitalism tells us that capitalism comes in different flavors, and some of those flavors taste very much better than others. One of these forms of capitalism, entrepreneurial capitalism, is a special treat. It leads to growth and prosperity. The other forms are to be avoided; they lead to stagnation."

George Akerlof

Lehetséges értelmezések

Értelmezési dimenziók		
Struktúra (anyagi szint eltérései)	A távolság nagysága	A különbségek létrejöttének elfogadottsága, mobilitás, átjárhatóság
Kultúra (ízlések, vélemények)	Ízlés-azonosság	Normakövetés, elfogadás, csoporthoz tartozás
(Köz)intézményekhez való viszony (aktivitás)	Alárendeltség	Partnerség, aktív részvétel
Kapcsolatok más állampolgárokkal	Hierarchikus szintek közötti egyéni „bekötöttségek”	Sűrű kapcsolati hálók (laposabb hierarchia, aktív horizontális kapcsolattartás)

Néhány elméleti predikció

(Rodrik, 1999) A társadalmi kohézió hiánya (látens és manifeszt konfliktusok) növekedési potenciál veszteséggel járnak

(Easterly, Woolcock és Ritzen, 2006): a kohézió fontos a stabil és jól működő intézmények szempontjából, amelynek viszont határozott pozitív következményei vannak a gazdasági növekedésre (minden egyéb tényező változatlansága mellett)

(Akerlof és Shiller 2009) A gazdasági növekedés hullámzását egy sor, a percepciókkal, interpretációkkal, preferenciaváltozásokkal kapcsolatos tényező is okozhatja. Ilyen tényezők: a bizalom és multiplikátorai, méltányosság, korrupció és rosszhiszeműség, pénzillúzió, a mikro döntéshozók történetekben/narratívákban/analógiákban gondolkodása)

(Hirschman, 1973) „Alagút-hatás”: az egyenlőtlenség növekedés első fázisban nem feltétlenül vezet a lemaradók frusztrációjához. Ez akkor következik be, amikor nyilvánvalóvá válik, hogy lemaradásuk tartós lesz..

... és mit mutatnak a társadalmi kohézió mérőszámai???

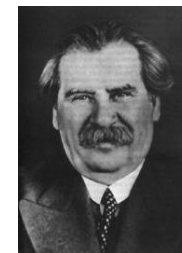
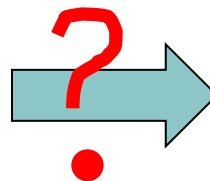
A magyar társadalom

- **értékszerkezete** zárt, magába forduló társadalom képét mutatja
- **erősen bizalomhiányos**, különösen a közintézmények iránti bizalom tekintetében;
- felemás viszonyban van a **korrupt magatartás** megítélését illetően (elsősorban másokat tart korruptnak és normaszegőnek);
- nagyon kevésbé fogadja el az egyenlőtlenségeket, **igazságtalannak tartja** a társadalmi működést, nulla összegű játszmának fogja fel a gazdaságot;
- **paternalizmus és infantilizmus** egyszerre jellemzi (magas elvárásokat fogalmaz meg az állammal szemben, alulértékeli az állami szolgáltatások adóárát)
- erősen meg van győződve arról, hogy a gazdaság szereplői **csak egymás rovására tudnak meggazdagodni**

A status quo ereje

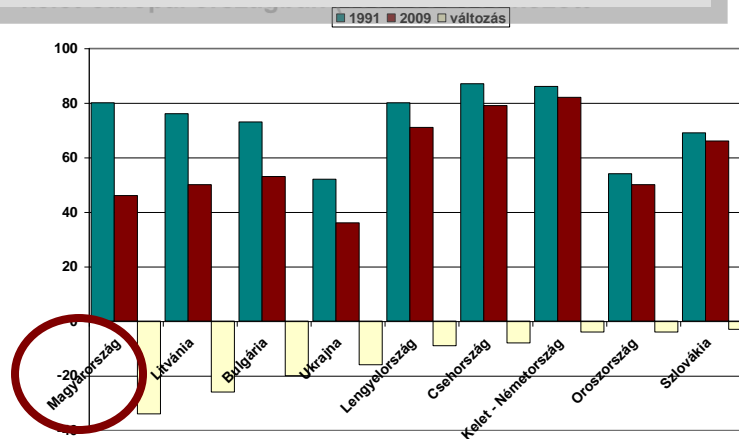
- Magyarországon nagyon sokan vallják azt, az érvényesüléshez szükség van **a normák és a szabályok áthágására**
- A magyarok négyötöde szerint ebben az országban **becsületesen nem lehet meggazdagodni,**
- Háromnegyedük szerint pedig aki vinni akarja valamire, annak egyes **szabályokat át kell hágnia**
- Csak minden második magyar szerint érhetjük el **kemény munkával** azt, amit akarunk, és
- Csak minden ötödik ember véli úgy, hogy Magyarországon mindenkinek **egyenlő esélye van az érvényesülésre.**
- Nagyon magas azok aránya, akik szerint az **érvényesülés titka az, ha az ember jó családba születik.**

..khm .... Ismerős??

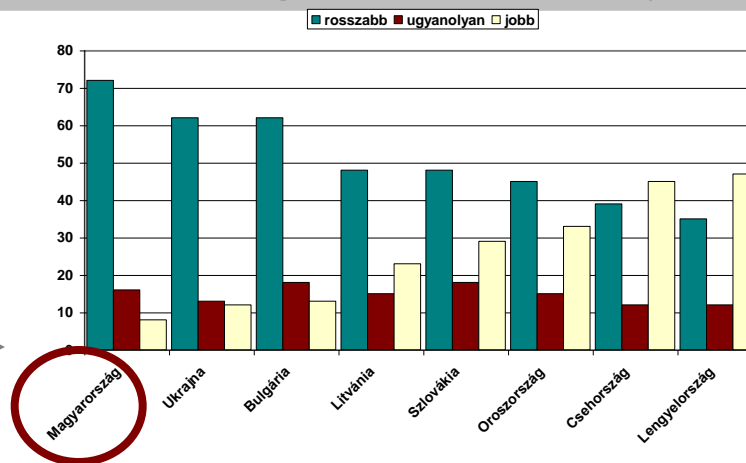
A gazdaság működésével kapcsolatos zavarok

A kapitalizmus elfogadottságának változása néhány közép kelet-európai országban (1991 és 2009 között)

Forrás: Pew Global Attitudes Project, 2009

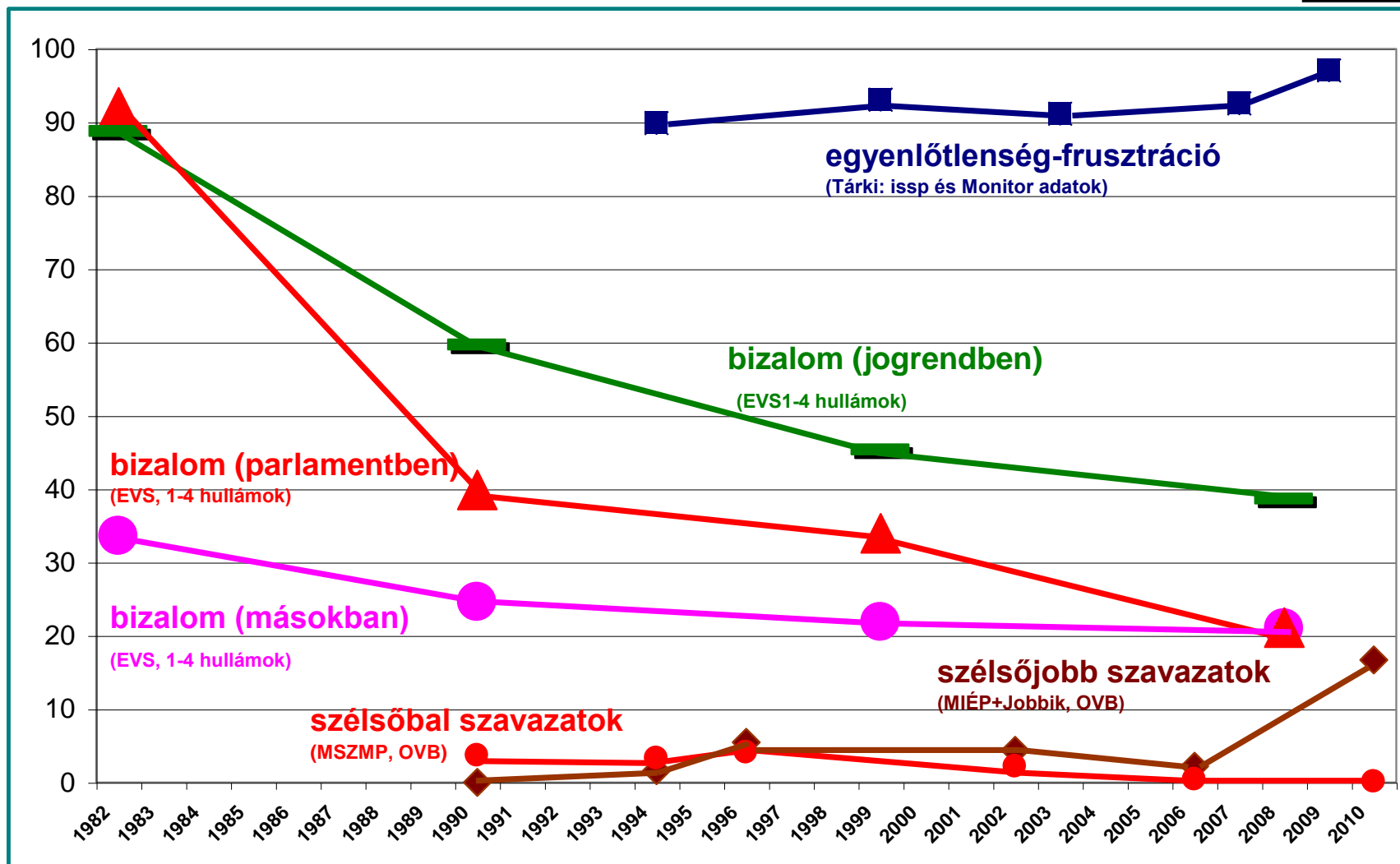
Ön szerint: az emberek többségének helyzete most inkább jobb vagy rosszabb, mint amilyen a szocializmusban volt? (2009-es eredmények)

Forrás: Pew Global Attitudes Project, 2009

- Alacsony a piacgazdaság respektje/elfogadottsága
- Az adófizetőnek nincs képviselete – a választást csak a inaktív szavazatával lehet megnyerni, a megszorításokat csak az ő támogatásukkal lehet megvalósítani
- Drágább működés, magasabb tranzakciós költségek
- A tervezési időhorizontok beszűkülése, a rövid távú stratégiák eluralkodása
- „Szabályozási ingerküszöb” emelkedése (láttunk már karón varjút)
- Bekódolt húzd meg-ereszd meg
- Noha messze nem igaz, az emberek többsége rosszabbul élne most, mint a rendszerváltás előtt, mégis ez a közhangulat.

A társadalmi kohézió egyes mutatói. Magyarország, 1982-2010

Forrás: Tárki, Gini-projekt, Keller Tamás számításai

... hogyan jutottunk ide?

Amivel nem érdemes foglalkozni:

Az értékszerkezetet a **néplélekkel** vagy a **genetikai** meghatározottságokkal magyarázó (általában eléggé lapos/korlátolt) érvek

Azok a **historikus érvek**, amelyeket jó észben tartanunk az okok felsorolásakor:

Idegen hatalmak, több száz éves **gyarmati sors**

„Nem saját” intézmények, az idegen hatalmak (különösen a keleties hatalom) horizontális struktúrákat széttörni szándékozó

Ugyanakkor: nem érdemes fejben újra lejátszani Mohácsot

A történelem során többször **megszakadt polgárosodás**, gyenge középosztályok

A „**kádárizmus**” társadalompolitikája és értékészlete („úgy maradtunk”

A szocializmus második gazdasága és adókerülő magatartása

A kettős beszéd hagyományai

A politikai átmenet jellegzetességei

A puha átmenet előnyből hátránnyá változott

Okok: egy lehetséges csoportosítás (2)

Olyan tényezők, amelyek újraértékelését nem lehet megúszni (hogyan tanuljunk a hibáinkból):

Gazdaságpolitika és gazdaságpolitikusok:

- A rendszerváltás kezdetén változatlanul hagyott **állami rendszerek** (különösen az értelmiség által dominált szektorokban)
- A strukturális átalakulás kezdetén hirtelen megnövekedett **inaktivitás kezelése** (munkahely és finanszírozás oldalán egyaránt)

Politikusok

- Az egyes **elitcsoportok közötti hisztérikus bizalmatlanság rendszerének felépítése**
- A tág értelemben vett **politikai korrupciós gyakorlatok elharapózása** (pártfinanszírozás)
- A felelős, **szakszerű bürokrata** ethoszának visszaszorítása
- A **fékek és ellensúlyok**, ellenőrző intézmények bedarálása
- Konzolidációk, **egyensúlyteremtő programok** lehetetlenné tétele (taxisblokádnak, a Bokros csomag karanténba zárása, a szociális népszavazások, stb)

Olyan tényezők, amelyek újraértékelését nem lehet megúszni (hogyan tanuljunk a hibáinkból):

A hangadó értelmiség

- **A járadékok rendszerével** kapcsolatos hipokrizis
- **A felelősségek és jogok** egyén és társadalom közötti megosztásának egyoldalú felfogása
- **A humán értelmiség** piacgazdasággal kapcsolatos lenéző attitűdje
- **Tévesen értelmezett tolerancia projektek,**
- **A táborépítés és akolszemlélet (elfogadása)**

... és ami mostanában rontja tovább a helyzetet:

Gazdaságszabályozásban:

A védelem igény/protekciónizmus és a mikro alkalmazkodási kényszer rossz arányai (példa: devizahitelek esete, gazdasági protekciónizmus és klientilizmus)

A politikában:

Tábor (törzsi) építkezés politikai programok versenyeztetése helyett (a politikus törzsfőnökként, nem politikai vállalkozó, a tábor tagjainak viselkedését relatív, instrumentalizált etika vezérli)

Közsféra reformjában:

A benn levők **kényelmi szempontjainak** előtérbe helyezése azzal szemben, hogy tényalapon teljesítménykényszerbe lennének helyezve (ld oktatási reform)

A kommunikációban

A szavak félre-használata (a szocializmusban szolidaritás= állami erőszakkal kikényszerített újraelosztás. Most nemzeti együttműködés? + a háborús retorika?)

Hírek

[Nemzetgazdasági Minisztérium, 2012. augusztus 1. 11:48](#)

[Napi jelentés 2012. 08. 01.](#)

A Nemzetgazdasági Minisztérium naponta publikált gazdasági-pénzügyi jelentése.

... és most?

A szükséges intézményi reformlépések területei

- **Politikai környezet és a jogállam minősége**
- **Kormányzás minősége és hatékonysága**
- **Ellenállás a korrupciós nyomásnak**
- **Lépések a függőségi kultúra ellen**
- **A szabályozás minőségének javítása**
- **Fiskális korlátok a deficithajlam megfékezésére**
- **Az állami szerepvállalás csökkentése**
- **A megvalósítható reformok stratégiája**

Forrás: Váltóállítás: szemléletváltás és megvalósítható intézményi reformok egy fenntartható növekedési pálya érdekében

Budapest: Tárki és Kopint-Tárki, 2009. május <http://www.tarki.hu/hu/research/intezm/index.html>

A szükséges intézményi reformlépések területei

- **Politikai környezet és a jogállam minősége**
- **Kormányzás minősége és hatékonysága**
- **Ellenállás a korrupciós nyomásnak**
- **Lépések a függőségi kultúra ellen**
- **A szabályozás minőségének javítása**
- **Fiskális korlátok a deficithajlam megfékezésére**
- **Az állami szerepvállalás csökkentése**
- **A megvalósítható reformok stratégiája**

„Bízvást számíthatunk arra, hogy a demokratikus kormányzatok helyesen fognak cselekedni...

....

**... miután már minden egyéb lehetőséget kimerítettek”
(Val Koromzay)**

www.tarki.hu

FÜGGELÉK:

Váltoállítás c. tanulmány részletes következtetései

A politikai környezet és a jogállam minősége

- A kormányfüggetlen ellenőrző szervek megerősítése, gesztusokkal és jogszabályokkal
- A bíróságok függetlenségének tiszteletben tartása és erősítése
- A jogszolgáltatás működési hatékonyságának mérése és tényleges előmozdítása

A kormányzás minősége és hatékonysága

- A közigazgatási államtitkár szerepének visszaállítása, a közigazgatási apparátus politikai befolyásolástól távolítása
- A köztisztviselői kar integritásának megerősítése (új eskü, karrierutak, pártsemlegességi garanciák)
- Programbázisú költségvetés, hatékonyságmérés, kötelező költség/hatékonyság elemzések,
- Hatékonyabb statisztikai rendszer, közadatok nyilvánossága, adatvédelmi korlátok eltávolítása

Ellenállás a korrupciós nyomásnak

- A pártfinanszírozás reformja (csak nyilvános források)
- A közbeszerzési rendszer átalakítása (értékhatárok átalakítása, személyes felelősség erősítése)
- Köztisztviselők üzleti kapcsolatainak újraszabályozása
- Egyéni és szervezeti integritás fejlesztése, új magatartási kódex
- Az ÁSZ ellenőrző jogköreinek szélesítése

A függőségi kultúra ellen

- Transzparens összefüggésekre épülő szerződéses jóléti viszonyrendszer kialakítása és működtetése
- Az adatvédelmi gyakorlat radikális reformja
- Az adó és támogatási rendszereken belüli kedvezmények rendszerének drasztikus szűkítése
- A megtakarítások, a gyermekvállalás és az aktív munkavállalás középpontba állítása
- Pénzügyi kultúra fejlesztés
- Ahol lehet, a helyi közösségek ellenőrző szerepének elősegítése

A szabályozás minőségének javítása

- A szabályozási konzisztencia javítása, a szabályozás hatékonyságának mérése
- Kiszámítható szabályozási és adóügyi környezet
- Az állami adminisztrációs költségek csökkentése, az állami (pl adó-) transzparencia előmozdítása
- Munkát terhelő adók csökkentése, adónemek számának csökkentése,
- Kiszámítható reformforgatókönyvek

Fiskális korlátok a deficithajlam megfékezésére

- A fiskális politikai döntések intézményi feltételeinek javítása
  - o Automatikus kormányzás: a kormányzati döntési szabadság korlátozására az algoritmusok javára;
  - o A Költségvetési Tanács jogkörének erősítése;
  - o Az állami intézmények vezetőinek anyagi és egzisztenciális felelőssége az általuk vezetett intézmények költségvetésének szigorú betartására;
  - o Az egyes törvényekhez, jogszabályokhoz kapcsolódó hatásvizsgálatok elvégzésének kötelezettsége.

Hosszú távú tervezési szempontok érvényesítése

- A hosszú távú elköteleződést megtestesítő közkiadási intézmények kiemelése a politikai ciklusokból;
- A hosszú távú egyensúlyt garantáló algoritmusok beépítése a nyugdíjrendszerbe
- A generációs elszámolás elemeinek kötelező beépítése az állami költségvetési tervezésbe;

Az állami szerepvállalás csökkentése

- A nemzetközi összehasonlításban kirívóan magas állami újraelosztási hányad csökkentése érdekében át kell tekinteni az állami funkciókat a kormányzaton belül munkamegosztást;
- Felesleges háttérintézmények és felesleges outsourcing megszüntetése;
- A központi és önkormányzati feladatmegosztást újratárgyalása;

A reformok stratégiája

- Az intézményi reformokba az érintett szakemberek és képviselőik bevonása;
- Felülről jövő reformok helyett belülről motivált, kísérleteken és ösztönzőkön alapuló, a helyi adaptivitást felhasználó (inkrementális) reformokat;
- Folyamatos párbeszéd a reformálók, a szakpolitikai szereplői és igénybevevői között.

